

REMISSYTTRANDE

2021-09-29

Dnr 0217/21

Er referens: I2021/01294

Infrastrukturdepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande över Ökade möjligheter att förhindra illegal handel via post (SOU 2021:29)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har tagit del av betänkandet från utredningen om postlagens tystnadsplikt, Ökade möjligheter att förhindra illegal handel via post (2021:29), och lämnar följande yttrande.

Brå har inget att invända mot den problembeskrivning och de skäl för att förändra lagstiftningen som presenteras i betänkandet, och inte heller mot den utformning av bestämmelserna som föreslås. Däremot efterfrågar Brå ytterligare överväganden avseende förslagets konsekvenser och möjligheten att ytterligare utöka rättsväsendets befogenheter. Med anledning av att det förordar Brå att:

- möjligheten att kontrollera inrikesposten med hjälp av narkotikahundar övervägs.
- förslagets konsekvenser för narkotikamarknaden i Sverige övervägs.

6.6.6. Sök med hundar (s. 109–110)

Brås övergripande bedömning är att de föreslagna förändringarna bör öka upptäcktsrisken för illegala varor i postflödet och därmed försvåra internethandeln med narkotika, vapen, förfälskade id-handlingar, explosiva varor och dopingmedel. Det är emellertid svårt att bedöma i vilken omfattning de utökade befogenheterna kan medföra att sådana försändelser upptäcks i postflödet och i förlängningen bidrar till att minska tillgången på dessa varor.

Brå har nyligen presenterat en studie av narkotikamarknader, däribland internetförsäljning (Brå 2021:10). Studien visar att internetsäljarna ofta erbjuder väl packade brev, som sannolikt sällan väcker uppmärksamhet i postflödet. För att sådana försändelser ska uppmärksammas krävs således sannolikt andra insatser än de av utredningen föreslagna utökade befogenheterna för brottsbekämpande myndigheterna att efterfråga försändelser och rätten för postpersonal att bryta tystnadsplikten.

Tullverket har befogenheter att kontrollera utrikesposten med hjälp av narkotikahundar. Motsvarande möjligheter finns inte avseende inrikesposten. Det kan därför finnas anledning att överväga ytterligare befogenheter för polis- och tulltjänstemän, för att kunna eftersöka narkotikaförsändelser genom kontroller i inrikesposten. I betänkandet framgår att sådana befogenheter har efterfrågats av de brottsbekämpande myndigheterna samt att åtgärderna skulle kunna möjliggöras med stöd av en undantagsbestämmelse om under vilka villkor myndigheterna får göra husrannsakan (28 kap. 1 § tredje stycket RB) i en företagslokal. Om denna åtgärd anses angelägen kan det, enligt utredningen, finnas anledning att reglera frågan särskilt. Med anledning av detta anser Brå att möjligheten till kontroller av postförsändelser, med hjälp av sök med narkotikahundar, bör övervägas.

9.3. Konsekvenser för samhället och Konsekvenserna för brottsbekämpningen (s. 136–138)

I utredningen redovisas möjliga konsekvenser för samhället, enskilda, företag och de brottsbekämpande myndigheterna. En förmodad konsekvens anses vara en minskad narkotikaanvändning, framförallt i delar av landet där fysisk försäljning saknas, samt bättre förutsättningar att utreda misstänkta internetöverlåtelser. Brå anser att det finns skäl att resonera mer ingående kring hur de förändrade bestämmelserna skulle kunna inverka på narkotikaanvändningen och narkotikahandeln i stort.

En första fråga gäller hur stor del av marknaden som kan komma att beröras. Utredningen anför att ”en stor del av narkotikahandeln i dag sker via internet” (s. 136). I Brås rapport om narkotikamarknader (Brå 2021:10) görs bedömningen att internetförsäljningen av narkotika troligtvis står för en mindre del av den totala narkotikamarknaden i Sverige (mellan 3 och 14%). Men även om internetmarknaden utgör en mindre del av den totala marknaden kan insatser mot internetförsäljningen påverka vissa kundgrupper och få effekter på narkotikamarknaden i stort.

En andra fråga kan därför handla om hur marknaden kan komma att anpassa till de förändrade bestämmelserna. Brås studie visar, liksom annan forskning på området, att både köpare och säljare tenderar att vara adaptiva och förhålla sig till rättspraxis och de brottsbekämpande myndigheternas arbetsmetoder (Brå 2021:10, Moeller m.fl. 2021). I den mån utredningens förslag kan komma att bidra till en reellt ökad upptäcktsrisk skulle flera typer av anpassningar kunna ske framgent. En faktor i sammanhanget är geografisk tillgänglighet.

I Brås rapport redovisas analyser av vad som karaktäriserar internetköpare, baserade på uppgifter om drygt 10 000 identifierade Darknetköpares levnadsförhållanden. I studien framgår att köparna är överrepresenterade i de norra länen i Sverige, men också att de flesta av dem bor i eller i närheten av en stad. Det innebär, liksom utredningen konstaterar, att en del av internetköparna bor på orter där narkotika inte finns att tillgå på något annat sätt än via nätet. För denna kundgrupp skulle en ökad upptäcktsrisk kunna medföra narkotikaanvändningen förebyggs. För flertalet av Darknetköparna kan omständigheterna emellertid vara annorlunda. Om upptäcktsrisken ökar på internetmarknaden kan fler välja att istället genomföra narkotikaköp på gatumarknaden. Det skulle således kunna innebära att både den öppna gatuförsäljningen och den digitaliserade gatumarknaden (som utgår från kontakter i mobiler, appar och sociala medier) växer på olika platser i landet.

En annan tänkbar förändring kan vara att leveransmetoderna förändras. I länder som har en omfattande Darknetmarknad, och större befogenheter att kontrollera postflödet, förekommer andra leveransmetoder. I Ryssland används till exempel så kallade ”dead drops” – där narkotikans upphämtningsplats anges med hjälp av koordinater. Det är också tänkbart att utlämningsställen eller postverksamhetsföretag som inte använder sig av den föreslagna rätten att bryta tystnadsplikten kan bli attraktiva för narkotikaaktörer. Med anledning av narkotikamarknadens benägenhet att anpassa sig kan det således finnas skäl att ta ett bredare grepp om konsekvenserna för de brottsbekämpande myndigheterna. En förutsättning för att Polismyndigheten ska kunna omhänderta tips om misstänkta postförsändelser, liksom arbeta mot narkotikaförsäljning på många olika digitala och fysiska platser, är att myndigheterna har tillgång till rätt kompetenser och resurser, samt har utrymme att följa och analysera utvecklingen framöver. I vilken utsträckning dessa förutsättningar är tillgodosedda bör således beaktas.

Detta yttrande avges av generaldirektör Kristina Svartz efter föredragning av Li Hammar (utredare) och Katharina Tollin (enhetsråd). Biträdande enhetschef Charlotta Gustafsson har också deltagit i beredningen.

Kristina Svartz

Katharina Tollin